

Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2008-1/doc/2/14.pdf>.

3. Вайсман В. Я. Державно-приватне партнерство як сучасний механізм розвитку підприємництва в Україні / В. Я. Вайсман // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 18. – С. 174–178.

4. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

5. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80>.

УДК 304.4

Притуп О. Ф., аспірант, НАДУ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО КУЛЬТУРНОГО РОЗВИКУ РЕГІОНІВ: АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті зроблено аналіз дисертаційних досліджень стосовно проблем культурного розвитку регіонів України. Проаналізовано головні напрямки, за якими проводилось дослідження стосовно розвитку культури українськими науковцями. Висвітлено проблемні моменти та перспективні напрями подальших наукових розробок у сфері культури на регіональному рівні.

Ключові слова: *аналіз дисертаційних досліджень, культурний розвиток, культурна політика держави, регіон, регіональний рівень.*

In the article the analyses of dissertation research concerning problems in cultural development of Ukraine's regions. The basic directions which was conducted regarding the cultural development of Ukrainian scientists are analyzed. Problematic aspects and perspective directions for further research in the field of culture at regional level are displayed.

Keywords: *analysis of the dissertation research, cultural development, cultural policy OF the state, region, regional level.*

Постановка проблеми. У сучасній науковій літературі розглядають проблеми культурного розвитку багатьох дослідників різних галузей знань, зокрема, і з державного управління. Однак незважаючи на наявність значних досягнень українських науковців модернізація регіональної культурної політики держави поки що відбувається дуже повільними темпами, а проблема подолання регіональних дисбалансів у культурному розвитку України залишається недостатньо дослідженою. Тому актуальними залишаються подальші наукові розробки культурної політики держави, зокрема роботи щодо дослідження

регіональних особливостей культурного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державне управління у сфері культури досліджували в своїх дисертаційних роботах В. Карлова [4], В. Малімон [5], Н. Сорокіна [7], Н. Фесенко [8], С. Чукут [10] та інші науковці. Питання розвитку культурних процесів у суспільстві описували в своїх наукових працях з філософії С. Дрожжина [2] та Г. Чміль [9]. Територіальну організацію сфери культури на регіональному рівні досліджували науковці з географії С. Задворний [3] та Н. Моштаківа [6]. С. Волков [1] розглядав розвиток культури в системі мистецтвознавства.

Водночас відсутні сучасні дослідження, які б системно проаналізували стан розробки проблеми культурного розвитку регіонів вітчизняними вченими різних галузей науки.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати ступінь дослідження культурного розвитку регіонів, проведення систематизації дисертаційних робіт за напрямками досліджень та виявлення не досліджених раніше проблем у сфері культури на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Дисертаційна робота є перевіреною формою вираження дослідницької думки. Дисертація демонструє наукову зрілість вченого і характеризує розвиток науки. Хоча вона не вичерпує усіх наукових форм і методів розвитку знань, але у значній мірі характеризує певні етапи інноваційних тенденцій в науці. Аналіз дисертаційних досліджень дає об'єктивні показники масштабів, темпів, тенденцій, загального рівня розвитку різних галузей науки, зокрема, державного управління, формування кількісного та якісного складу наукових кадрів в науці. Даний аналіз дозволяє оцінити ступінь актуальності і характер розвитку наукових напрямів, формування наукових шкіл, опублікованість і визнаність наукових результатів.

Аналіз дисертаційних досліджень щодо культурного розвитку регіонів необхідний для усвідомлення стану і подальшого розвитку цього наукового напрямку в Україні.

За роки незалежності України опубліковано низку робіт вітчизняних вчених та фахівців щодо розвитку сфери культури. Таким чином, вже розроблено фундаментальний пласт напрацювань у близьких до нашого дослідження темах. Зокрема, дисертація В. Карлової присвячена дослідженню сутності та особливостям реалізації державної політики України у сфері культури в сучасних умовах. У роботі визначені основні тенденції розвитку сучасної соціокультурної ситуації в українському суспільстві, розкрито суперечності здійснення державної політики у сфері культури, виявлено проблеми функціонування цієї сфери. За результатами проведеного дослідження були розроблені пропозиції і практичні рекомендації щодо оптимізації сучасної державної політики у сфері культури [6]. Основний інтерес для цілей нашого дослідження становлять напрацювання автора щодо удосконалення методології розробки і реалізації цільових програм культурного розвитку та обґрунтування доцільності впровадження в

практику державного управління програмно-цільового підходу як ефективного механізму здійснення державної політики у сфері культури, який уможливує застосування оптимальних форм, методів управлінської діяльності в умовах обмеженості ресурсів. Застосування такого підходу дає можливість для вирівнювання культурного розвитку регіонів України. В.В. Карлова також запропонувала напрями реформування державного управління у сфері культури в умовах проведення адміністративної реформи в Україні: децентралізація і демократизація управління, впровадження державно-громадської моделі управління, яка ґрунтується на принципах співпраці, партнерської взаємодії державних структур і громадськості на всіх рівнях управління, відповідає специфіці культурної сфери і є оптимальною в умовах становлення громадянського суспільства в Україні. Проте в дисертації недостатня увага приділена саме регіональному розвитку сфери культури.

Близьку до вектора нашого дослідження проблематику досліджувала Н. Фесенко, яка у своєму дисертаційному дослідженні “Державне регулювання розвитку культури на регіональному рівні” досліджувала правовий, організаційний та фінансовий механізми державного регулювання розвитку культури. В дисертації визначено цілі, методи та механізми державного регулювання. Узагальнено досвід здійснення державної політики у сфері культури в Україні та за кордоном, на основі чого виділено три її моделі. Проаналізовано нормативно-правову базу регулювання сфери культури. Сформульовано основні суперечності існуючої системи державного управління культурою та обґрунтовано основні напрями вдосконалення механізмів державного регулювання розвитку культури на регіональному рівні [11]. У своїй дисертації автор досліджувала питання регулювання розвитку сфери культури місцевими державними адміністраціями на прикладі Харківської області, розглядаючи правовий, організаційний та фінансовий механізми державного регулювання. Однак, не розкриті залишились питання щодо урахування в державній культурній політиці історичних й традиційних відмінностей регіонів та ставлення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування до збереження й розвитку базової мережі закладів інших регіонів, крім Харківської області.

У дисертації В. Малімона досліджено сутність і зміст культури як об’єкта і сфери державного управління, розкрито її значення для розбудови громадянського суспільства, сформульовано цілі, завдання та принципи державного регулювання сфери культури в Україні. З’ясовано сутність понять “культура” та “культурна політика” як багатовимірних категорій. Визначено основну мету, завдання, принципи, методи та механізми державного регулювання сфери культури. Узагальнено досвід здійснення державної політики у сфері культури в Україні та в зарубіжних країнах, на основі чого виділено основні її проблемні зони. Особливу увагу приділено реформаційному потенціалу культурної політики держави. Сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення організаційного, правового та

фінансово-економічного механізмів регулювання сфери культури України [7]. Проте дослідник окремо не розглядав у своїй дисертації регіональний аспект культурного розвитку.

В своїй дисертації С. Чукут ґрунтовно проаналізувала процес відтворення генераційної цілісності духовної культури та його управлінський аспект. На основі інтегративного підходу здійснила комплексно-системний аналіз механізму функціонування цього процесу. Особливу увагу приділила проблемам розвитку духовної культури в сучасний період та виокремила основні теоретико-методологічні засади державного управління культурою за умов становлення української державності [14].

Складовою соціокультурних процесів є формування ціннісних орієнтацій суспільства. Саме обґрунтуванню теоретико-методологічних засад державного управління формуванням ціннісних орієнтацій суспільства на сучасному етапі державотворення присвячена дисертація Н. Сорокіної. У дисертаційній роботі здійснено аналіз наукової та джерельної бази становлення системи державного управління соціокультурними процесами суспільства, визначено найбільш дійові наукові підходи до державного управління формуванням ціннісних орієнтацій суспільства та його складові. Обґрунтовано структуру державного управління формуванням ціннісних орієнтацій суспільства в соціокультурній сфері, до якої належать культура, освіта, соціальний захист, молодіжна та інформаційна політика, що є найбільш значущими в процесі формування ціннісних орієнтацій суспільства. Визначено та узгоджено державні пріоритети у формуванні ціннісних орієнтацій українського суспільства. Проаналізовано вітчизняну та зарубіжну нормативно-правову базу в соціокультурній сфері. Запропонована модель розподілу повноважень між центральними, регіональними та місцевими органами влади та уточнено коло завдань органів різних рівнів управління в умовах децентралізації системи державного управління [9].

Важливу роль для нашого дослідження мають праці не тільки з державного управління, а й з інших галузей наук. Наприклад, дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук С. Дрожжиної “Культурна політика як проблема сучасного соціокультурного процесу” присвячена науковому обґрунтуванню теоретичних та методичних підходів до вирішення проблем сучасної української культурної політики як соціокультурного процесу. В результаті проведеного дослідження вдосконалено понятійний апарат сфери культурної політики: надані нові визначення понять „культура”, „політика”, „культурна політика”, „мультикультуралізм”, „мовна меншина”. Представлені класифікації культурних норм, функцій, принципів та суб’єктів культурної політики. Запропоноване нове тлумачення полікультурного суспільства [4]. Цінними для нашого дослідження є розроблені в дисертації практичні рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази держави щодо культурної політики, напрямків регулювання культурної політики з боку суспільства і

держави (в тому числі, фінансових відносин), моделі взаємодії держави з культурною сферою.

Г. Чміль присвятила дисертаційну роботу дослідженню антропологічних засад екранної культури у контексті метафізичних явищ. Відповідно до соціокультурних контекстів розкрила її загальноцивілізаційну значущість щодо здійснення стратегії самозбереження та саморозвитку особи, нації, людства. Вона зазначила, що результати дослідження суттєво трансформують уявлення про екранну культуру, дозволяють використовувати філософські рефлексії щодо неї у сучасному філософському дискурсі, а також культурних програмах. Наведені положення є ефективними щодо їх застосування для аналізу сучасних проблем існування людини, культури, цивілізації [12].

У дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук Н. Моштакової “Територіальна організація сфери культури регіональної соціогеосистеми (на прикладі Луганської області)” розглянуто питання суспільно-географічного дослідження сфери культури Луганської області як складової регіональної соціогеосистеми [8]. Автор окреслює головні проблеми розвитку сфери культури регіону та розробила відповідні шляхи їх вирішення.

С. Задворний у своїй дисертаційній роботі досліджував територіальну організацію культурно-мистецької сфери Хмельницької області. Ним з’ясовано та оцінено вплив загальних і регіональних факторів на формування, функціонування та розвиток культурно-мистецької сфери Хмельницької області. Окреслено основні проблеми та перспективи функціонування культурно-мистецької сфери Хмельницької області в умовах реформування державної влади і місцевого самоврядування та запропоновано шляхи оптимізації її територіальної організації [5].

У дисертаційній роботі на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства С. Волкова показано трансформацію поглядів на місце і роль центральних органів управління сферою культури і мистецтва, в культурогенезі нового постіндустріального суспільства.

Зроблено висновки про подальші шляхи вдосконалення системи підготовки мистецьких кадрів, піднесення їх ролі мистецьких закладів освіти у формуванні культури суспільства, збереженні культурних традицій, поєднанні їх з вирішенням проблем інтеграції культури України в світову систему, проєктуються можливі шляхи розвитку системи [2].

У цілому, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати про те, що ґрунтовних, узагальнюючих дисертаційних робіт щодо державної культурної політики на регіональному рівні в Україні обмаль. Існуючим проблемам регіональної культурної політики таким, як нерівномірний розвиток сфери культури в різних регіонах приділяється незначна увага в галузі науки “Державне управління”. Недостатньо вивчені регіональні особливості культурного розвитку держави, роль яких в сучасних умовах значно посилилася.

Необхідно вирішити важливі завдання державної культурної політики – розробка та застосування інструментів вирівнювання культурного розвитку регіонів України. Потребує подальшого вивчення можливість успішного функціонування базової мережі закладів, особливо на регіональному рівні, яка залежить від вирішення ряду проблем, пов'язаних з нормативно-правовим, фінансовим та організаційним забезпеченням. Важливість визначених завдань для державної культурної політики вимагає необхідність проведення подальших наукових досліджень у сфері культури на регіональному рівні, що буде предметом подальших досліджень вітчизняних науковців.

Висновки. Таким чином, аналіз дисертаційних досліджень дозволяє отримати об'єктивні показники розвитку наукових знань у сфері культури, формування лідерів науки та наукові школи, динаміку розвитку науки та оцінку її тенденцій. Усебічний аналіз дисертацій вітчизняних вчених багатьох галузей науки, які досліджували культурний розвиток, свідчить, що проблема формування та розвитку культурної політики на регіональному рівні до цього часу ще не була предметом спеціального комплексного дослідження. Дисертаційні роботи з досліджуваної теми мають лише дотичний характер до нашої теми дослідження і стосуються лише окремих питань культурного розвитку. Оскільки практика державного управління вимагає впровадження все нових управлінських підходів до державної політики щодо культурного розвитку регіонів, управління людьми, системами, організаціями тощо, в подальшому доцільно продовжувати дослідження з систематизації знань вчених різних галузей науки для комплексного бачення проблеми та використання напрацьованих знань в практичну діяльність.

Список використаних джерел

1. Волков С. М. Система мистецької освіти в культурі України 90-х років ХХ століття: традиції, реформи, перспективи : автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.01 / С. М. Волков ; Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. – К., 2003. – 20 с.
2. Дрожжина С. В. Культурна політика як проблема сучасного соціокультурного процесу : автореф. дис. ... філос. наук : 09.00.03 / С. В. Дрожжина ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2004. – 17 с.
3. Задворний С. І. Територіальна організація культурно-мистецької сфери регіону (на матеріалах Хмельницької області) : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.02 / С. І. Задворний; Львів. нац. ун-т ім. І Франка. – Л., 2016. – 21 с.
4. Карлова В. В. Державна політика у сфері культури : сутність та особливості реалізації в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. наук держ. упр. : спец. 25.00.01 / В. В. Карлова ; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2003. – 18 с.
5. Малімон В. І. Культурна політика держави як чинник реформування

суспільства : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / В. І. Малімон; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2011. – 20 с.

6. Моштаківа Н. В. Територіальна організація сфери культури регіональної соціогеосистеми (на прикладі Луганської області) : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.02 / Н. В. Моштаківа; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2011. – 21 с.

7. Сорокіна Н. Г. Державне управління формування ціннісних орієнтацій сучасного українського суспільства : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Н. Г. Сорокіна ; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Д., 2008. – 20 с.

8. Фесенко Н. С. Державне регулювання розвитку культури на регіональному рівні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Н. С. Фесенко ; Харків. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х., 2006. – 18 с.

9. Чміль Г. П. Антропологічні засади екранної культури : автореф. дис... д-ра філософ. Наук : 09.00.04 / Г. П. Чміль; Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. – К., 2005. – 32 с.

10. Чукут С. А. Відтворення генераційної цілісності духовної культури (управлінський аспект) : автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / С. А. Чукут ; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 1999. – 34 с.